

pierre
bourdieu

S O C I O L O G I C K É

H L E D Á N Í

S E B E S A M A

Nakladatelství
DOPLNĚK

Cet ouvrage a bénéficié du soutien des Programmes d'aide à la publication de l'Institut français.

Tato kniha vychází za pomoci Programu na podporu publikační činnosti Francouzského institutu.

Ouvrage publié avec le concours du Ministère français chargé de la Culture – Centre national du livre.

Kniha je vydána ve spolupráci s francouzským Ministerstvem kultury – Národním centrem knihy.

© EDITIONS RAISONS D'AGIR, 2004

© Translation Jana Klokočková, 2012

ISBN 978-80-7239-280-3

Ukazuje, že jedna z velmi vzácných schopností praktického zvládnutí, které definují povolání sociologa a jejichž prvořadou součástí je to, čemu říkáme intuice, je snad jednou provždy schopnost vědecky zúročit svou vlastní sociální zkušenost. Je-li předem podrobena sociologické kritice, byť i zbavená své sociální hodnoty, již může být i sama o sobě, a dokonce i když je doprovázena krizemi (konverze a dekonverze), může přeměnit slabinu v kapitál. A už jsem to určitě někde řekl, že na počátku byla naprosto banální poznámka mé matky, kterou bych býval ani neslyšel, pokud bych nebyl ve střehu: „Oni si jsou najednou tak blízcí s těmi XY, od té doby, co mají v rodině inženýra.“ Právě ta v době mého výzkumu o celibátu byla spouštěčem úvah, které mě odvedly od modelu pravidla rodičovství směrem k modelu strategickému. Nebudu se tady pokoušet vysvětlovat ani pochopit, jak hluboké transformace tohoto vztahu privilegovaného rodičovství, který byl nezbytný, aby takový výrok, patřící v běžné atmosféře „přirozených situací“ do roviny banálních rodinných výměn, mohl být vnímán a slyšen jako důležitá informace, začlenitelná do explanačního modelu. A uvedu jen, obecněji vzato, že je to za cenu skutečné epistemologické konverze, neredukovatelné na to, co fenomenologie nazývá époque, když prožitá zkušenost, sama o sobě naprosto nedůležitá, může vstoupit do vědecké analýzy jako důležitý prvek.

A zcela jistě je to i ona chuť „prožít všechny životy“, o níž mluví Flaubert, a uchopit všechny příležitosti zapojit se do dobrodružství, kterým je určitě vždy objevování nových prostředí (nebo úplně jednoduše řečeno vzrušení ze zahájení nového výzkumu), co mě spolu s odmítnutím scientistické definice sociologie přivedlo k zájmu o nejrůznější sociální světy. Myslím si, že i moje nekonečné letní prázdniny naplněné četbou mi daly touhu pronikat do neznámých sociálních

---

prostředí, což se asi nestává tak často lidem, které jejich existence zařadila do více méně dokonale homogenního sociálního světa. Když jsem se jako nováček v přípravce ENS plný okouzlení ocitl v Paříži, kde se zhmotnily mé literární reminiscence, naivně jsem se ztotožnil s Balzacem (nemohu zapomenout první setkání s jeho sochou na křižovatce Vavin!). Ohromilo mě to natolik, že jsem se potom při nedělních vycházkách několikrát přistihl, jak sleduji neznámé chodce, abych objevil čtvrt', v níž žijí, jejich dům i další věci, které je obklopují, a to vše jsem se navíc snažil předem uhodnout.

V mém životě bylo jen málo okamžiků, kdy jsem nevedl nějaké osobní výzkumy, které se často velmi lišily svými předměty. A to vůbec nemluvím o těch, jež jsem prováděl z pověření, v rámci prací, které jsem řídil vždy velmi zblízka nebo které jsem inspiroval či koordinoval v Centru evropské sociologie. Mohl jsem se tak intelektuálně podílet na vesmírech, které byly velmi vzdálené těm mým, ať už v minulosti, či v přítomnosti – mám na mysli například výzkumy o šlechtě, o velké bance, o tanečnicích z Opery nebo o hercích z Théâtre français, o exekutorech nebo notářích –, a proniknout tam svým způsobem, prostřednictvím malého „vzorku“ kategorie lidí, s níž jsem se skutečně setkal. Vždycky jsem si přitom pomáhal analogií s postoji a zkušenostmi, které jsem dobře znal (například znalost školní šlechty mi umožnila pochopit šlechtu jako takovou). Prožíval jsem dlouhá období badatelské vášně, když jsem prováděl výzkumy, které byly nakonec publikovány v *La Distinction*⁵⁹. Často jsem litoval, že lidé nenosí na oděvu cedulku s označením svého povolání jako na kongresech, usnadnilo by to má pozorování. Trávil jsem také celé hodiny posloucháním různých rozhovorů – v kavárnách, na petanquových a fotbalových hřištích, na poštách, ale taky na večírcích, koktejlech

---

59 *La Distinction. Critique sociale du jugement*, Paříž, Minuit, 1979.

---

nebo na koncertech. Nebylo výjimečné, že když už to jinak nešlo, využil jsem nějakou záminku k zahájení konverzace. Překvapivě je to mnohem snadnější, než bychom si mysleli, vstoupit do kontaktu s člověkem, kterého jsem chtěl lépe poznat pro potřeby výzkumu, aniž bych mu to dal jakkoli najevo, a sice na téma toho či onoho problému, který mě zajímal. Sám sebe jsem se často ptal, jestli mám opravdu rád lidi, jak jsem se mohl dlouho domnívat, nebo zda je můj zájem o ně čistě profesionální a může implikovat určitou podobu citu (Abdelmalek Sayad se tak stal velmi drahým přítelem lékaře, který byl odborníkem na jednu velice výjimečnou chorobu, jíž právě Abdelmalek trpěl...).

Ale tento široký záběr byl bezpochyby způsobem, byť trochu podivným, jak sjednotit fiktivně rozkouskovanou sociální vědu a odmítnout v praxi specializaci, vnučovanou modelem věd mnohem rozvinutějších, která mi připadala naprosto předčasná v rámci vědy, jež se nacházela na svém počátku. Vzpomínám si hlavně na pocit studu zakoušený na světovém sociologickém kongresu ve Varně při pohledu na roztříštěnost pracovních skupin – sociologie vzdělání, sociologie kultury, sociologie intelektuálů. To přivedlo každou z těchto „specializací“ k tomu, že přenechala jiné specializaci skutečné explikativní zásady pro své předměty. Moje přelétavá povaha („motýlí“, jak by řekl Fourier) mě prostě neustále tlačila k novým a novým výzkumům i k novým předmětům, přesněji řečeno mě vedla k tomu, abych se zmocnil každé příležitosti uchopit nové oblasti výzkumu. A to možná způsobilo, aniž jsem se o to kdy explicitně snažil a rozhodně bez jakéhokoli „imperialisticky rozpínavého“ záměru, že jsem byl najednou přítomen ve všech polích sociálních věd.

Vím, že se můj „podnik“ může někomu jevit jako projev bezuzdných ambicí jednoho totálního intelektuála, projevujících se však jiným způsobem, náročnějším a taky riskantnějším: ve skutečnosti jsem podstupoval riziko,

---

že prohraju na obou polích a budu připadat příliš teoretický empirikům a příliš empirický čistým teoretikům a že za sebou nechám spíše programy výzkumů než výzkumy skutečně dokončené (jak tomu bylo v případě sociolingvistiky). Ve skutečnosti všechno nahrávalo tomu, aby se prostor možného, který se mi nabízel, nemohl redukovat pouze na pozice vytvořené v prostoru sociologie. Prostě jsem nemohl nepropojit šíři svých intelektuálních záběrů, a to bez ohledu na hranice mezi sociologickými specializacemi, se svým přechodem od filozofie, prestižního oboru, jemuž někteří z mých spolužáků zůstali věrni – což je subjektivně bezpochyby velmi důležité a souvisí to i s úbytkem symbolického kapitálu, který z toho „objektivně“ vyplývá. (To, že jsem v této knize zároveň objektem i subjektem analýzy, zdvojuje velmi častou potíž sociologického výzkumu, a to nebezpečí, že „objektivní záměry“, které analýzu zakládají, se neobjevují jako výslovné záměry, vědomé strategie a explicitní projekty, ve zvláštním případě vědomý nebo kvazi cynický záměr uchovat ohrožený symbolický kapitál.) A takto se postupně utvořila a upevnila eklektická, a přesto vysoce selektivní dispozice, která mě dovedla k odmítnutí různých předpojatostí, dobře utvořených pro omezení prostoru teoretických zdrojů (jako je vyloučení marxistů) a prostoru empirických možností (jako jsou všechny metodologické monismy). Můžeme o té dispozici říct, že je zdánlivě z určitého pohledu „proti všemu“ a z jiného úhlu zase vypadá, že „bere vše“ (*catch all*), tak trochu jako některé politické strany.

Ale všechny tyto příčiny a důvody nestačí k opravdovému vysvětlení mé totální a poněkud bláznivé investice do výzkumu. Tento *impetus* pramení bezpochyby ze samotné logiky výzkumu, který neustále generuje nové otázky, a také z nezměrné radosti a potěšení, které poskytuje kouzelný a dokonalý svět vědy. Skupina, již jsem sestavil zároveň na základě citové přitažlivosti a intelektuální blízkosti, hrála